

Nr 42

Utlåtande i anledning av motioner angående vissa miljövårdsfrågor.

Motionerna

Till jordbruksutskottet har hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 422 av herr Bohman m. fl. och II: 466 av herr Holmberg m. fl., vari, såvitt nu är i fråga, hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsam utredning och förslag till kostnadsfördelning mellan det allmänna och enskilda då det gäller åtgärder i miljöbevarande eller miljöförbättrande syfte, samt förslag till ändring av namnet på statens naturvårdsverk till statens miljövårdsverk,

dels de likalydande motionerna I: 921 av herrar Brundin och Lidgard samt II: 1100 av fru Sundberg och herr Krönmark, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att framlägga förslag till fördelning av kostnadsansvaret för miljöskador, varvid i utredningsuppdraget även bör ingå att utreda behovet av och förutsättningarna för en allmän miljöskadeförsäkring,

dels de likalydande motionerna I: 936 av fru Elvy Olsson och II: 1090 av herr Larsson i Borrby m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att principerna för kostnadsfördelningen inom miljövården blir föremål för utredning,

dels de likalydande motionerna I: 326 av herrar Brundin och Hübinette samt II: 356 av fru Sundberg m. fl., vari, såvitt nu är i fråga, hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att kommunen åläggs att utarbeta planer för landskapsvården inom kommunens område att ligga till grund för upprättande av länsvisa landskapsvårdsplaner,

dels de likalydande motionerna I: 920 av herr Bengtson m. fl. och II: 1085 av herr Hedlund m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning angående kompetensförhållandena för den kommunala miljöpolitiken i syfte att möjliggöra en effektivisering och aktivering av den kommunala miljövården i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 935 av fru Elvy Olsson och II: 1081 av herr Grebäck m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om åtgärder för att upprätta normalprogram för den kommunala

miljövården samt informationsverksamhet i enlighet med vad i motionerna anförts.

Remissyttrandena

Över motionerna I: 422 och II: 466, såvitt nu är i fråga, och över motionerna I: 921 och II: 1100 samt I: 936 och II: 1090 har utskottet inhämtat yttranden från statens naturvårdsverk, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska kommunförbundet och Sveriges industriförbund. Därjämte har beträffande motionerna I: 422 och II: 466 inhämtats yttrande från statens planverk och i fråga om motionerna I: 921 och II: 1100 yttranden från försäkringsinspektionen och Svenska försäkringsbolags riksförbund. Vidare har Folksam ömsesidig sakförsäkring på försäkringsinspektionens begäran yttrat sig över sistnämnda motionspar. Se bilaga 1 till detta utlåtande.

Över motionerna I: 935 och II: 1081 slutligen har yttranden inhämtats från statens naturvårdsverk och Svenska kommunförbundet. Se bilaga 2 till detta utlåtande.

Utskottet

I föreliggande utlåtande har utskottet sammanfört sina synpunkter beträffande ett antal motionsyrkanden rörande miljövårdsfrågor av mera allmän karaktär. Yrkandena berör i huvudsak vissa frågor i anslutning till kommunernas medverkan i miljövårdsarbetet samt frågan om fördelning av kostnaderna för miljövården mellan det allmänna och det enskilda.

Vad först gäller *den kommunala miljövården* vill utskottet erinra om att yrkanden om utredningar eller åtgärder i syfte att effektivisera kommunernas medverkan i miljövårdsarbetet vid åtskilliga tillfällen under senare år motionsledes framförts till riksdagen. Riksdagen har vid prövningen av ifrågavarande motionsyrkanden genomgående intagit ståndpunkten att kommunerna alltjämt bör ha frihet att anpassa sin organisation för handläggningen av miljövårdsfrågor efter vad som är mest praktiskt med hänsyn till de lokala förhållandena. Motionerna har i enlighet härmed inte föranlett någon riksdagens åtgärd. Något vägande skäl för att riksdagen nu skulle inta en annan ståndpunkt i hithörande spörsmål har utskottet inte kunnat finna. Nuvarande författningsbestämmelser anger den grundläggande kompetensfördelningen mellan de kommunala organen på miljövårdens område. Samtidigt föreligger som antytts frihet för kommunerna att organisera miljövårdsarbetet alltefter de lokala behoven. Denna ordning framstår som väl avpassad för kommunernas behov för närvarande och för den närmaste framtiden. Det kan i förevarande sammanhang vidare nämnas att den år 1968 tillsatta bygglagutredningen, som arbetar med utgångspunkt från att planväsendet skall omgestaltas, även har till uppgift att överväga vilket organ som inom kommunerna skall ha huvudansvaret för den kommunala plan-

läggningen. På grundval av vad nu anförts finner sig utskottet ej böra föreslå någon riksdagens åtgärd i anledning av det i motionerna I: 920 och II: 1085 gjorda utredningsyrkandet om den kommunala miljövårdspolitiken samt det i motionerna I: 326 och II: 356 framlagda förslaget om åläggande för kommunerna att utarbeta planer för landskapsvården. I överensstämmelse med det sagda finner utskottet sig ej heller böra förorda bifall till yrkandet i motionerna I: 935 och II: 1081 om upprättande av normalprogram för den kommunala miljövården m. m.

Som inledningsvis nämnts har frågan om *kostnadsfördelningen inom miljövården* tagits upp i några motioner till årets riksdag. I motionsparen I: 422 och II: 466, I: 921 och II: 1100 samt I: 936 och II: 1090 betonas sålunda behovet av utredning rörande fördelningen av kostnaderna mellan det allmänna och det enskilda då det gäller åtgärder i miljöbevarande eller miljöförbättrande syfte. Även om samtliga motionärer synes eniga om att huvudprincipen bör vara att den som orsakat miljöskador även skall svara för kostnaderna i samband med skadornas avhjälpande finner de det i åtskilliga fall, särskilt när det gäller redan befintliga miljöskador, som uppkommit till följd av otillräcklig kunskap på området, vara omöjligt att tillämpa angivna princip fullt ut. Den svenska industrins konkurrensförmåga kan vidare enligt motionärernas mening allvarligt komma att minska vid alltför rigorösa krav på miljöskyddande åtgärder, vilket talar för att staten påtar sig en väsentlig del av kostnadsansvaret. Motionärerna pekar i sammanhanget på att riksdagen genom det nyligen införda bidraget till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin även accepterat en sådan delaktighet i kostnadsansvaret från det allmännas sida. En närmare penetrering av hithörande frågor än vad som hittills skett är dock enligt motionärernas uppfattning angelägen. En annan fråga som bör undersökas i sammanhanget anges i några motioner vara den speciella skada och indirekta kostnadsbelastning som kan drabba enskilda i form av mistade utkomstmöjligheter till följd av samhällets krav i miljövardshänseende eller därför att de måste upphöra med verksamheten på grund av produktionens särskilda miljöfarlighet. I ett av motionsparen framkastats vidare tanken på att införa någon form av obligatorisk ansvarsförsäkring för miljöskador.

Av de remissinstanser som yttrat sig över nu ifrågakvarande motioner finner Svenska kommunförbundet och Sveriges industriförbund i vart fall för närvarande inte skäl förorda någon utredning rörande kostnadsfördelningen mellan det allmänna och det enskilda på miljövårdsområdet. Naturvårdsverket erinrar för sin del om att verket tidigare föreslagit en utredning rörande kommunernas uppgifter och befogenheter enligt naturvårdslagen. Enligt verkets mening skulle en undersökning av principerna för fördelning av kostnader mellan det allmänna och industrin lämpligen kunna tas upp som en andra etapp inom en sålunda föreslagen utredning. Riksförbundet Landsbygdens folk finner dock en utredning av kostnadsfördelningen inom miljö-

vården motiverad, närmast mot bakgrund av att lantbruket enligt förbundets mening är i ett sämre läge än industrin i förevarande avseende. Förbundet vänder sig dock mot förslaget om att införa en ansvarighetsförsäkring på miljövårdsområdet, då förbundet anser en dylik bl. a. kunna komma att allmänt fördyra miljöskyddet, dels också minska intresset för förebyggande åtgärder. Även övriga remissinstanser ställer sig negativa eller tveksamma till värdet av en miljöskadeförsäkring.

Bland de skäl som anförts mot att nu ta upp förevarande kostnadsfördelningsspörsmål till prövning kan nämnas svårigheterna att dra upp generella riktlinjer för en ansvarsfördelning i samband med återställningsåtgärder av olika slag, t. ex. restaurering av förorenade vattendrag. Det framhålls sålunda att orsakskedjan ofta kan vara vitt förgrenad och oklar. Bl. a. anser Svenska kommunförbundet det härvid ligga i sakens natur att man förhandlingsvägen måste söka åstadkomma någon form av ansvarsfördelning mellan sannolika skadevällare, eventuella enskilda intressenter och samhället. Vad beträffar det ekonomiska ansvaret för skador som pågående och framtida utsläpp kan förorsaka framhåller Industriförbundet att den nya miljöskyddslagen innehåller en uttömmande reglering av ersättningsfrågorna. Rent allmänt erinras också i remissyttrandena om att såväl miljöskyddslagen som bestämmelserna om statsbidrag till industrin för vissa vatten- och luftvårdande åtgärder endast varit i tillämpning kort tid och att det därför ännu är svårt att på grundval av erfarenheterna av dessa bestämmelser dra några säkra slutsatser för det framtida handlandet.

Utskottet betonade i anslutning till behandlingen av vissa motioner till föregående års riksdag att med ökade insatser från samhällets sida på miljövårdens område följer ökade krav på en noggrann planering och en väl genomförd samordning av olika åtgärder. Utskottet framhöll att det därvid var av vikt att kostnadsutvecklingen noggrant följs och att fördelningen mellan stat och kommun av samhällets kostnader för miljövården avvägs på ett ändamålsenligt sätt. Motsvarande synpunkter gör sig givetvis gällande även beträffande frågan om fördelning av ansvar och kostnader för miljövården mellan det allmänna och enskilda intressen. Utskottet, som utgår från att Kungl. Maj:t och berörda myndigheter och organ med uppmärksamhet följer dessa frågor och vidtar de åtgärder som kan befinnas erforderliga, anser emellertid i likhet med Kommunförbundet och Industriförbundet någon särskild utredning av kostnadsansvaret på förevarande område för dagen knappast fylla någon uppgift. Utskottet anser sig därför inte böra förorda någon särskild åtgärd i anledning av nu ifrågakvarande motionsyrkanden.

I ett par av de nyss behandlade motionerna har även tagits upp frågan om att ändra *namnet på statens naturvårdsverk* till statens miljövårdsverk. Motivet är bl. a. att verkets uppgifter är långt mer omfattande än vad som framgår av det nuvarande namnet. I anledning av förevarande yrkande vill utskottet erinra om att den aktuella namnfrågan var uppe till behandling

redan i samband med verkets tillkomst 1967. Departementschefen erinrade i prop. 1967: 59 angående naturvårdens organisation, m. m. att i den allmänna debatten miljövärd börjat användas som ett sammanfattande begrepp för natur-, vatten- och luftvärd. Enligt departementschefens mening kunde vissa skäl anföras för begreppet miljövärd som gemensam benämning på de verksamheter det här gäller, då dessa berör en väsentlig del av hela vår livsmiljö. Då ordet miljö emellertid enligt gängse språkbruk avser såväl den inre miljön — våra hem och arbetsplatser m. m. — som den yttre miljön och den nya myndighetens verksamhetsområde avsågs komma att omfatta endast delar av vad som hänförs till den yttre miljön hade departementschefen kommit till den slutsatsen att den centrala statliga myndigheten på natur-, vatten- och luftvårdsområdena borde kallas statens naturvårdsverk. Han förordade sålunda detta namn. Riksdagen hade för sin del inte något att invända häremot. Även om naturvårdsverkets uppgifter i viss mån vidgats sedan verkets tillkomst gäller enligt utskottets mening i allt väsentligt fortfarande de angivna synpunkterna i namnfrågan. Utskottet finner därför inte för närvarande någon åtgärd vara påkallad av det ifrågakvarande motionsyrkandet.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen

1. lämnar motionerna I: 920 och II: 1085 utan åtgärd,
2. lämnar motionerna I: 326 och II: 356, såvitt desamma avser åläggande för kommunerna att utarbeta planer för landskapsvård, samt motionerna I: 935 och II: 1081 utan åtgärd,
3. lämnar utan åtgärd motionerna I: 921 och II: 1100, I: 936 och II: 1090 samt, såvitt avser utredning och förslag till kostnadsfördelning mellan det allmänna och enskilda i fråga om åtgärder i miljöbevarande eller miljöförbättrande syfte, motionerna I: 422 och II: 466,
4. lämnar utan åtgärd motionerna I: 422 och II: 466, såvitt däri hemställs om ändring av namnet på statens naturvårdsverk.

Stockholm den 10 november 1970

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Mossberger (s)*, Carl Eskilsson (m), Hermansson (cp), Magnusson (s), Augustsson (s), Skagerlund (fp), Manne

Olsson (s), fru Margit Lundblad (s), herrar Åkesson (fp) och Ingvar Andersson (m)*;

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie (cp), Arweson (s), Persson i Skänninge (s)*, Jonasson (cp), fru Lindberg (s), herr Nilsson i Lönsboda (fp), fru Sundström (s), herrar Nygren (s)*, Brännström (s)* och Krönmark (m).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1. av herrar *Hermansson* (cp), *Skagerlund* (fp), *Åkesson* (fp), *Ingvar Andersson* (m), *Hansson* i Skegrie (cp), *Jonasson* (cp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Krönmark* (m), som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 2 med »Vad först» och slutar på s. 3 med »kommunala miljövården m. m.» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Vad först angår den *kommunala miljövården* framläggs i motionerna I: 920 och II: 1085 yrkande om utredning av kompetensförhållandena för den kommunala miljöpolitiken i syfte att möjliggöra en effektivisering av sagda miljövård.

Miljöfrågornas betydelse accentueras i takt med den tekniska utvecklingen och den tilltagande urbaniseringen. Det är av största vikt att samhället förfogar över en effektiv organisation för övervakning av miljöstörande verksamheter såväl centralt som lokalt samt att miljösynpunkterna beaktas vid den fysiska planeringen i sådan utsträckning att denna verkar som en förebyggande miljövård.

Genom den nya naturvårdsorganisationen och miljöskyddslagstiftningen har förbättrade möjligheter skapats för effektiv övervakning samt förebyggande och rådgivande verksamhet på miljövårdens område. För den fysiska planeringen har planverkets tillkomst medfört motsvarande förbättringar. Inom kommunerna saknas en motsvarighet till denna institutionella samordning. Ett levande intresse för miljövård finns i kommunerna, likaså en vilja till ökad satsning på detta område. Emellertid råder betydande osäkerhet beträffande formerna för miljövårdsarbetet. Den största bristen ligger f. n. i den otillräckliga samordningen av insatserna, i oklarheter i kompetensförhållandena och i saknaden av en samlad bedömning och angelägenhetsgradering av planerade åtgärder. Kommunernas styrelser har visserligen genom sin allmänt ledande ställning också samordningsfunktioner inom miljövården. De är dock redan mycket arbetstyngda och bör rimligen inte belastas med miljövårdens organisatoriska och praktiska sida, endast med dess ekonomiska. Hälsovårdsnämnderna och byggnadsnämnderna har väl viktiga uppgifter inom miljövården men kan knappast tilläggas mera övergripande funktioner utan en föregående statlig utredning. I flera kommuner har inrättats samordningsorgan för miljövården, och i många andra har

förslag väckts om sådana organ. Risk föreligger för oenhetlighet mellan kommunerna i fråga om såväl organisation som resurser på detta viktiga område. Bristande enhetlighet kan leda till osäkerhet beträffande vilket organ som bär huvudansvaret för miljövården i kommunerna. Vidare kan skillnader uppträda i fråga om effektivitet i miljövårdsarbetet beroende på organisationens olika utformning.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet det vara angeläget att en utredning om kompetensförhållanden på den kommunala miljövårdens område kommer till stånd. Det i motionerna I: 920 och II: 1085 gjorda yrkandet finner sig utskottet alltså böra biträda. Däremot finner utskottet inte skäl tillstyrka det i motionerna I: 326 och II: 356 framlagda förslaget om åläggande för kommunerna att utarbeta planer för landskapsvården. Ej heller har utskottet funnit sig böra förorda någon åtgärd i anledning av yrkandet i motionerna I: 935 och II: 1081 om upprättande av normalprogram för den kommunala miljövården m. m.»

dels att utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

»1. med bifall till motionerna I: 920 och II: 1085 anhåller hos Kungl. Maj:t om utredning angående kompetensförhållandena för den kommunala miljöpolitiken i syfte att möjliggöra en effektivisering och aktivisering av den kommunala miljövården.»

2. av herrar *Carl Eskilsson* (m), *Hermansson* (cp), *Skagerlund* (fp), *Åkeson* (fp), *Ingvar Andersson* (m), *Hansson* i Skegrie (cp), *Jonasson* (cp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Krönmark* (m), som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 3 med »Av de» och slutar på s. 4 med »ifrågavarande motionsyrkanden» bort ha följande lydelse:

»Av de remissinstanser som yttrat sig över ifrågavarande motioner ställer sig Sveriges industriförbund och styrelsen för Svenska kommunförbundet tveksamma till om i vart fall för närvarande en utredning skall påfordras rörande kostnadsfördelningen mellan det allmänna och det enskilda på miljövårdsområdet. Inom Kommunförbundets styrelse är dock meningarna delade och en betydande minoritet anser att styrelsen bort tillstyrka den av motionärerna föreslagna utredningen. Naturvårdsverket erinrar för sin del om att verket tidigare föreslagit en utredning rörande kommunernas uppgifter och befogenheter enligt naturvårdslagen. Enligt verkets mening skulle en undersökning av principerna för fördelning av kostnader mellan det allmänna och industrin lämpligen kunna tas upp som en andra etapp inom en sålunda föreslagna utredning. Riksförbundet Landsbygdens folk finner för sin del en utredning av kostnadsfördelningen inom miljövården motiverad, närmast mot bakgrund av att lantbruket enligt förbundets mening är i ett sämre läge än industrin i förevarande avseende. Förbundet vänder sig

dock mot förslaget om att införa en ansvarighetsförsäkring på miljövårdsområdet, då förbundet anser en dylik bl. a. kunna komma att allmänt fördyra miljöskyddet, dels också minska intresset för förebyggande åtgärder. Även övriga remissinstanser ställer sig negativa eller tveksamma till värdet av en miljöskadeförsäkring.

Utskottet vill erinra om att utskottet i anslutning till behandlingen av vissa motioner till föregående års riksdag betonade att med ökade insatser från samhällets sida på miljövårdens område följer ökade krav på en noggrann planering och en väl genomförd samordning av olika åtgärder. Utskottet framhöll att det därvid var av vikt att kostnadsutvecklingen noggrant följs och att fördelningen mellan stat och kommun av samhällets kostnader för miljövården avvägs på ett ändamålsenligt sätt. Motsvarande synpunkter gör sig givetvis gällande även beträffande frågan om fördelning av ansvar och kostnader för miljövården mellan det allmänna och enskilda intressen. Kostnadsansvaret för de åtgärder som måste vidtagas för att rätta till befintliga brister är emellertid ingalunda klart. Som motionärerna anfört torde det vara hög tid att bl. a. närmare klarlägga frågan om hur kostnadsfördelningen mellan allmänna och enskilda intressen i olika situationer skall ske. Utskottet finner för sin del angeläget att en parlamentarisk utredning får i uppdrag att snarast utreda hithörande spørsmål. Av skäl som redovisats i det föregående finner utskottet sig dock inte böra påfordra att frågan om en miljöskadeförsäkring bör tas upp i nämnda sammanhang.»

dels att utskottets hemställen under 3. bort ha följande lydelse:

»3. i anledning av motionerna I: 422 och II: 466, såvitt nu är i fråga, ävensom motionerna I: 921 och II: 1100 samt I: 936 och II: 1090 anhåller om utredning och förslag till kostnadsfördelning mellan det allmänna och enskilda i fråga om åtgärder i miljöbevarande och miljöförbättrande syfte.»

Yttranden över motionerna I:422 och II:466, I:921 och II:1100 samt I:936 och II:1090

Statens naturvårdsverk (4.3.1970)

I ett gemensamt utlåtande över motionerna I: 921 och II: 1100 samt I: 936 och II: 1090 anför naturvårdsverket följande.

Principer för kostnadsfördelningen på miljövårdsområdet har uttryckts i skilda sammanhang, främst i propositionerna angående statsbidrag till vatten- och avloppsreningsverk (prop. 1969: 37) och bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin (prop. 1969: 1 bil. 11).

Besluten om anslag för statliga inköp av mark för naturvårdsändamål, bidrag till kommuners och stiftelsers förvärv av sådan mark, anslag till in-trångsersättningar etc. kan också sägas ge uttryck för sådana kostnadsfördelningsprinciper.

Statens naturvårdsverk har emellertid i tidigare utlåtanden över motioner om kostnads- och ansvarsfördelning mellan stat och kommun på miljövårdens område m. m. (1969: I: 394 och II: 456, I: 865 och II: 965 samt I: 795 och II: 932) föreslagit, att frågan om kommunernas uppgifter och befogenheter enligt naturvårdslagen skulle utredas. Därvid borde även frågan om lämpliga grundsatser för kostnadsfördelningen mellan stat och kommun behandlas. Motsvarande frågor föranledda av miljöskyddslagstiftningens bestämmelser, borde prövas först sedan närmare erfarenheter av lagens tillämpning vunnits.

Enligt verkets mening kvarstår önskemålen om en utredning av det slag som föreslagits i de anförda utlåtandena. Då miljöskyddslagstiftningen i hög grad berör industrin bör frågan om principer för kostnadsfördelningen mellan det allmänna och industrin på miljövårdsområdet i första hand behandlas i samband med denna lagstiftning. Med hänsyn till den korta tid miljöskyddslagstiftningen ännu varit i kraft, vore det dock enligt verkets mening lämpligt att dessa frågor togs upp först som en andra etapp av utredningen.

Beträffande förslaget om allmän miljöskadeförsäkring finner verket det angeläget att de skadestånd som kan utdömas med anledning av miljöskador verkligen också kommer de skadelidande till godo. Om detta problem kan lösas genom en allmän miljöskadeförsäkring undandrar sig dock verkets bedömande.

Naturvårdsverket hänvisar i särskilt yttrande över motionerna I: 422 och II: 466 till de nyss redovisade synpunkterna beträffande utredning av kostnadsfördelningen på miljövårdsområdet. Beträffande de i sistnämnda motionspar i övrigt upptagna spørsmål, varom nu är fråga, anför verket följande.

De synpunkter och önskemål som framförts i motionerna överensstämmer i stor utsträckning med principer och riktlinjer som kommit till uttryck i gällande lagstiftning och i direktiven för pågående utredningar.

Som exempel kan nämnas gällande bestämmelser i syfte att säkerställa områden för det rörliga friluftslivet. Möjligheterna till och kostnaderna för

att hålla delar av landskapet vid jordbrukets yttre rationalisering öppna behandlas av en arbetsgrupp som väntas lägga fram sina resultat under hösten 1970. Miljökontrollutredningens uppgifter avser bl. a. en förbättrad kontroll av användningen av miljögifter.

På luftvårdens område arbetas bl. a. på fortsatt nedtrappning av svavelhalten i eldningsolja och ytterligare begränsningar av blyhalten i bensin.

Utan att primärt syfta till att stimulera miljövårdsåtgärder, har de ändringar i kommunalskattelagen (SFS 1969: 363), som trätt i kraft den 1 januari 1970, inneburit gynnsammare avskrivningsregler för investeringar i miljövårdande syfte.

Beträffande skolornas miljövårdsundervisning finner naturvårdsverket det lämpligare att den ingår som del av undervisningen i samtliga berörda ämnen än att den bryts ut och bildar ett särskilt ämne. Inom skolöverstyrelsen behandlas skolornas miljövårdsfostran av en särskild arbetsgrupp (SMIL) med representanter från bl. a. naturvårdsverket.

Vad gäller naturvårdsverkets benämning synes utvecklingen ha lett till att begreppet miljö och miljövärd i ökande utsträckning kommit att avse den yttre miljön. Detta språkbruk har kommit till uttryck bl. a. i benämningen på miljöskyddslagstiftningen och i ändringen av anslagsbenämningen »naturvårdsforskning» till »miljövårdsforskning». I samband med utlåtande 1969 över ett antal motioner på miljövårdsområdet framhöll konstitutionsutskottet att begreppet miljövärd — med hänsyn till omfattningen av främst miljöskydds- och naturvårdslagstiftningen — kunde reserveras som en samlande benämning på de olika delområdena vattenvård, luftvärd, bullerfrågor, planfrågor, renhållning och naturvärd.

Statens planverk (5.3.1970)

Planverket anför.

Planverket ställer sig tveksamt till tanken att enbart genom en kostnadsfördelningspolitik söka lösa miljöfrågorna. Huruvida någon skyndsamt utredning beträffande kostnadsfördelningen mellan samhället och enskilda näringsidkare inom miljövårdsområdet är nödvändig undandrar sig planverkets bedömning.

Miljövärdfrågor handlägges för närvarande inom en mängd olika verk och andra statliga instanser. Förutom statens naturvårdsverk kan nämnas socialstyrelsen, skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens planverk, domänverket, statens strålskyddsinstitut, giftnämnden m. fl. På grund av denna fördelning av miljövärden på ett flertal olika verk förefaller ett byte av namn till miljövårdsverket i nuvarande läge vara en opåkallad åtgärd. Planverket vill här erinra om att namnfrågan prövades ingående i samband med Statskontorets utredning om organisationen av naturvårdsverksamheten (SOU 1966: 2). Miljövårdsverket tillhörde då namnförslagen.

Svenska kommunförbundet (13.3.1970)

Då det gäller *kostnadsfördelningen mellan den allmänna och den enskilda sektorn i fråga om miljövärdinsatser* finner kommunförbundets styrelse i vart fall för närvarande inte skäl förorda någon utredning. Styrelsen anför i anslutning härtill följande.

Huvudprincipen bör, vilket också samtliga motionärer tycks utgå från, vara att den som förorsakat miljöskador även skall svara för deras avhjälpande. De fulla konsekvenserna av denna inställning skulle dock kunna leda till för samhället inte önskvärda resultat. Särskilt skulle vissa grenar av industrin komma i ett ogynnsamt kostnadsläge särskilt med hänsyn till de internationella konkurrensförhållandena. Dessa synpunkter har också beaktats av statsmakterna när man samtidigt med miljöskyddslagens ikraftträdande gav möjlighet till statsbidrag för luft- och vattenrenande åtgärder inom redan befintlig industri.

De miljövårdsinsatser inom näringslivet som är statsbidragsberättigade är således begränsade till anläggningar som redan fanns när miljöskyddslagen trädde i kraft och till åtgärder ägnade att neutralisera eller minska pågående föroreningar. Utanför statsbidragsmöjligheten ligger således all nyetablerad industri och åtgärder för att återställa redan uppkomna miljöskador t. ex. restaurering av förorenade sjöar.

Även om de frågor motionärerna önskar få klarlagda inte till fullo preciserats utgår styrelsen från att den utredning som begärs skall omfatta samtliga aspekter på spørsmålet om kostnadsfördelningen mellan det allmänna och enskilda, inklusive det enskilda näringslivet. Såvitt styrelsen kan se berörs däremot inte frågan om kostnadsfördelningen inom den offentliga sektorn d. v. s. mellan stat och kommun. Under en eventuell utredning skulle följaktligen falla bl. a. spørsmålet om storleksordningen av statsbidraget för industrins luft- och vattenrenande åtgärder, frågan om bidrag även till nyetablerade företag och bidrag för restaureringsåtgärder av olika slag.

Vad angår den beloppsmässiga avvägningen av det nyssnämnda statsbidraget saknar styrelsen kännedom om de praktiska verkningarna. Helt allmänt bör dock framhållas att bidraget varit i tillämpning så kort tid att det måste vara för tidigt dra några säkra slutsatser om dess konsekvenser. Tiden kan därför ännu inte vara mogen för en förändring av bidragsnivån.

Frågan om statsbidrag för företag som tillkommit efter den 1.7.1969 sammanhänger intimt med den allmänna motiveringen för ett bidrag överhuvudtaget på detta område. Allmänt har rätt enighet om principen att den som bygger en anläggning efter miljöskyddslagens tillkomst är skyldig känna till lagens krav och rätta sig därefter. Han har också möjlighet att i förväg inhämta råd och upplysningar av tillsynsmyndigheterna och begära tillstånd av koncessionsnämnden. Erforderliga åtgärder kan i regel också utföras på ett rationellt och därmed även ekonomiskt förmånligt sätt. De företag däremot som redan inrättat sig efter tidigare accepterade förhållanden kan bli tvungna satsa kostnader som de tidigare inte haft anledning ta med i beräkningen. Enligt styrelsen finns det inte något skäl att ifrågasätta de för nuvarande bidragssystem grundläggande motiven. Någon utredning syftande till statsbidrag även för nyetablerade företag kan styrelsen därför inte finna befogad.

Beträffande återställningsåtgärder av olika slag t. ex. restaurering av förorenade vattendrag bör inte bortses från frågans skadeståndsrättsliga sida. Enligt miljöskyddslagen och tidigare bestämmelser i vattenlagen har i avloppssammanhang alltid rätt s. k. strikt skadeståndsansvar vilket också gäller övriga miljöstörningar enligt miljöskyddslagen. Det torde knappast ha varit motionärernas mening att sätta åsido konsekvenserna av gällande skadeståndsregler. I de fall klara orsakssammanhang kan påvisas bör det inte ifrågasättas att den som orsakat skada även skall svara för dess följder. Ofta

är emellertid orsakskedjan vitt förgrenad och oklar. I dessa fall ligger det i sakens natur att man förhandlingsvägen måste söka åstadkomma någon form av ansvarsfördelning mellan sannolika skadevällare, eventuella enskilda intressenter (ägare av berörd egendom m. fl.) och samhället såsom företrädare för det allmänna intresset att åtgärder vidtas. Att söka dra upp generella riktlinjer för en sådan ansvarsfördelning synes inte möjligt. Liksom hittills lär man vara hänvisad till individuella lösningar beroende på förhållandena i det särskilda fallet och med insatser från såväl stat som kommun. Graden av offentliga insatser måste sammanhånga med styrkan av det allmänna intresset.

I motionerna I: 936 och II: 1090 berörs den speciella skada och indirekta kostnadsbelastning som kan drabba enskilda i form av mistade utkomstmöjligheter från företag som råkar i ekonomiska svårigheter till följd av samhällets krav i miljövardshänseende eller som måste upphöra med verksamheten på grund av produktionens särskilda miljöfarlighet. Styrelsen är väl medveten om att sådana problem knappast går att undvika och att det måste vara samhällets plikt att tillse att konsekvenserna för den enskilde blir så litet kännbara som möjligt. I stor utsträckning måste det därvid bli fråga om arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Enligt styrelsen bör emellertid situationer av denna art inte föranleda ingripande från samhällets sida i form av direkta stödåtgärder till berörd industri i annan form än det tidigare nämnda statsbidraget. I verkligheten lär alla rimliga skälighetshänsyn komma att beaktas vid den prövning av miljömyndigheter som normalt kommer att föregå varje ställningstagande med sådana konsekvenser för den enskilde som påtalats av motionärerna. Enligt styrelsen har man i dessa fall i allmänhet anledning räkna med sådana tidsfrister att visst rådrum bereds för en anpassning till nya förhållanden, naturligtvis i den mån en anpassning överhuvud taget är möjlig.

I motionerna I: 921 och II: 1100 berörs en alldeles speciell kostnadsfördelningsfråga. Motionärerna anser nämligen att utredningen även skall omfatta frågan om obligatorisk ansvarsförsäkring för företag som producerar i ett eller annat avseende miljöfarliga produkter. Uppslaget är i och för sig beaktansvärt. Enligt styrelsen saknas emellertid hittills tillräcklig erfarenhet för att tillnärmelsevis bedöma omfattningen av de skador det här kan bli fråga om vilket torde vara en nödvändig förutsättning för att skapa en försäkring av åsyftat slag. Det bör också framhållas — även om synpunkten inte bör tillmätas någon avgörande vikt — att en försäkring av denna art kan tänkas bidra till att minska ansträngningarna att förebygga miljöskador. En sådan konsekvens kan naturligtvis inte accepteras, eftersom det väsentliga under alla förhållanden måste vara att miljöskador så långt möjligt undviks. Miljöskyddslagen ställer också stora krav i detta hänseende. Det är inte endast normalt förutsebara miljöskador som skall förebyggas utan hänsyn skall tas redan till risken för en miljöskada av vad slag det vara må.

Vad beträffar *ändring av namnet på statens naturvårdsverk till statens miljövårdsverk* delar styrelsen de synpunkter som framhållits i motionerna I: 422 och II: 466 till stöd för den angivna namnändringen. Styrelsen tillstyrker därför att den genomförs.

I reservation har styrelsens borgerliga ledamöter anfört att styrelsen bort tillstyrka den av motionärerna föreslagna utredningen rörande kostnads-

fördelningen mellan det allmänna och enskilda beträffande miljövårdskostnader.

Sveriges industriförbund (10.3.1970)

Industriförbundet finner det ännu vara för tidigt att verkställa den föreslagna utredningen beträffande *kostnadsfördelningen mellan det allmänna och enskilda då det gäller åtgärder i miljöbevarande eller miljöförbättrande syfte*. Förbundet, som därför inte kan tillstyrka en dylik utredning, anför följande.

Samtliga tre motionspar innehåller förslag om en utredning beträffande kostnadsfördelningen mellan det allmänna och enskilda då det gäller åtgärder i miljöbevarande eller miljöförbättrande syfte och Industriförbundet skulle i och för sig välkomna en dylik principutredning om kostnaderna och kostnadsansvaret för miljövårdsarbetet. Förbundet är emellertid tveksamt om en sådan utredning — med den breda inriktning som synes förordas av motionärerna — kan och bör igångsättas nu. Enligt förbundets mening finns skäl, som talar för ett uppskov och/eller en mera differentierad behandling av detta problem.

Motionärernas krav på en utredning beträffande kostnadsfördelningen syftar rimligtvis på olika situationer vid vilka enskilt kostnadsansvar kan ifrågakomma för miljöskador. Det gäller dels ansvaret för redan inträffad skada — antingen denna beror på ett miljöskadligt utsläpp eller på lanserandet av en produkt som vid användning eller destruktion visat sig medföra vissa skador på miljön. Motionerna måste också — och främst — avse det ekonomiska ansvaret för skador på grund av pågående eller framtida skadliga avfallsutsläpp — alternativt förbättrad avloppsrening — respektive det ekonomiska ansvaret för de miljöskador »miljöfarliga» produkter förorsakar — nu eller i framtiden. Industriförbundet vill i det följande behandla dessa fall var för sig.

Vad gäller den återställande aktiviteten vid fall av redan inträffad miljöskada — den må bero på utsläpp av avfall eller på en »miljöskadlig» produkt — är förbundet tveksamt om behov av en utredning beträffande kostnadsfördelningen kan föreligga. Om företaget eller enskilda vid inrättandet av vederbörande anläggning resp. lanserandet av produkten vidtagit de åtgärder som gällande bestämmelser föreskrev, kan man icke retroaktivt konstruera ett skadeståndsansvar för dem. Om däremot vederbörande gått utanför dessa bestämmelser kan naturligtvis fall tänkas där skadeståndsskyldighet också föreligger. I det senare fallet är man emellertid knappast betjänt av en utredning — saken blir då att bedöma mot rättsläget vid den aktuella tidpunkten. En sak för sig är att man antagligen i åtskilliga fall kan komma överens om en skälig fördelning av kostnaderna för en återställande aktivitet mellan det allmänna och skadevällaren (-na).

Vad beträffar det ekonomiska ansvaret för skador som pågående och framtida utsläpp må förorsaka bör i sammanhanget framhållas, att den nya miljöskyddslagen innehåller en uttömmande reglering av ersättningsfrågorna.

Vad åter gäller kostnadsbelastningen för en förbättrad avloppsrening kan knappast någon princip sägas vara etablerad för fördelningen mellan det allmänna och enskilda. Det finns emellertid enligt förbundets mening här

skäl att göra åtskillnad på redan etablerad och nytillkommande industri. Beträffande den senare kategorin kan Industriförbundet hänvisa till sin vid upprepade tillfällen deklarerade principuppfattning om kostnadsansvaret för reningsåtgärder. Den överensstämmer i stora drag med den som kom till uttryck redan i Immissionssakkunnigas betänkande och innebär i korthet att miljövårdskraven utgör villkor för företagandet som nytillkommande industrier har att rätta sig efter. Förbundet vidhåller alltså uppfattningen att något deltagande från det allmänna i dessa kostnader normalt icke bör ifrågakomma.

Något annorlunda ställer sig saken vad beträffar redan befintlig industri. Här har emellertid med det nyligen införda statsbidraget för vatten- och luftvårdande åtgärder försök gjorts att etablera ett visst system — av innebörd att samhället kan bidra med upp till 25 % av kostnaderna för de mera kvalificerade reningsanordningar som teknikens utveckling och de växande miljövårdsanspråken ställer befintlig industri inför. Några principiella överväganden har knappast redovisats för denna procentsats och inte heller torde den ha ställts i relation till den stegring av miljövårdskraven som pågår — och skall pågå i takt med teknikens utveckling. Här kunde i och för sig en principutredning vara väl motiverad. Erfarenhet saknas emellertid ännu av hur det nya bidragssystemet fungerar och vilka förbättringar i den industriella utsläppssituationen det möjliggjort. Det synes rimligt att avvakta sådana erfarenheter innan en principutredning etableras liksom för övrigt vidare erfarenhet av hur miljövårdskraven generellt kan utveckla sig.

En bättre väg att nå det av motionärerna omfattade målet — att med förbättrad reningsstandard bibehållas vid konkurrensförutsättningarna — när man vid en harmonisering av miljövårdskraven i den industrialiserade världen. Detta är en princip Industriförbundet länge förespråkat. Ingen industri skall enligt förbundets mening kunna undandra sig sitt ansvar för miljön och därmed uppnå konkurrensfördelar. Också vad gäller ekonomiska bidrag från det allmänna måste en harmonisering komma till stånd för att snedvridningar i konkurrensförutsättningarna skall kunna undvikas. Förbundet kan i sammanhanget ej underlåta att peka på de utomordentligt förmånliga avskrivningsregler som på många håll gäller för industriell reningsutrustning. Om man på dessa två punkter lyckas komma fram till en viss internationell harmonisering uppnår man sannolikt lättare de av motionärerna åsyftade effekterna än om man a priori söker fastställa principer för kostnadsfördelningen mellan stat och enskilda.

Den internationella harmoniseringslinje som förbundet sålunda förespråkar synes också omfattas av de för miljövården ansvariga myndigheterna i vårt land. Den till år 1972 planerade FN-konferensen om miljövärd kan ses som ett uttryck härför.

Beträffande kostnadsansvaret vid skador från resp. vid ingrepp mot »miljöfarliga» produkter skulle en principutredning vara av avsevärt intresse. Denna fråga sammanhänger emellertid så intimt med de förslag som Miljökontrollutredningen skall framlägga att det ter sig svårt att utreda den innan utredningen presenterat sina förslag. Dessa måste för övrigt självklart utformas med beaktande av de ekonomiska konsekvenserna.

En separat behandling av denna del av problemet från principiella synpunkter inom ramen för utredningen kan möjligen också vara motiverad.

Inte heller kravet på en obligatorisk ansvarighetsförsäkring för miljöskador förefaller förbundet övertygande underbyggt. Förbundet anför.

Det vill närmast synas som om motionärerna när de talar om »felaktig användning» av »giftiga preparat» och därav förorsakade skador haft ganska speciella fall i tankarna, vilka knappast kan anses typiska för miljöskador. De fall som i motionerna nämns synes snarare vara hänförliga till den allmänna skadeståndsrätten.

Också i detta fall kan det finnas skäl att hålla isär miljöskadliga utsläpp och produkter. I förra fallet provas situationen av vederbörande myndigheter som också har möjlighet att föreskriva om ersättning för framtida **skador**. Det vill synas som om de presumtivt skadelidande därmed kan anses vara ovanligt väl garderade och det kan knappast anses motiverat att också föreskriva en obligatorisk försäkring, som bl. a. skulle vara mycket svår att avgränsa och innebära en dubbelbelastning för dem som lojalt ställer sig givna föreskrifter till efterrättelse.

Vad gäller miljöfarliga produkter kan någon form av försäkringsskydd vara mera motiverat. Även denna fråga synes emellertid i främsta rummet falla inom uppdraget för Miljökontrollutredningen. Den bör därför möjligen tas upp inom denna. I dagens läge kan förbundet knappast finna det motiverat med en särskild utredning av frågan.

Industriförbundet påpekar slutligen att förbundet för egen del inte kan finna behov av *ändring av namnet på statens naturvårdsverk till statens miljövårdsverk*, men att det i och för sig saknar anledning att motsätta sig förslaget.

Riksförbundet Landsbygdens folk (10.3.1970)

Riksförbundet tillstyrker förslaget om utredning rörande fördelningen av **miljövårdskostnaderna**. Riksförbundet påpekar att lantbruket såsom torrläggingsintressent enligt vattenlagen har det primära ansvaret för underhåll av vattendrag, medan miljöförstörande kommunala och andra avloppsutsläpp endast svarar för ökningen av underhållskostnaderna. Detta är enligt riksförbundets mening en uppenbar orättvisa. Den som släpper ut avlopp eller eventuellt det allmänna borde ha det primära ansvaret.

Riksförbundet påpekar vidare att vatten- och luftförorenande anläggning i jordbruket (utsläpp av urin från djurstallar, pressaft från silor och evakueringsluft från stallar) inte berättigar till det statsbidrag med 25 procent som befintliga industrianläggningar kan erhålla enligt beslut vid fjolårets riksdag. Detta innebär, anför riksförbundet, en klar diskriminering av jordbruksnäringen, som dessutom jämfört med industrin har oförmånligare beskattningsregler ifråga om avdragsrätt för detta slag av investeringar.

Vad därefter beträffar tanken på en obligatorisk ansvarighetsförsäkring för miljöskador anför riksförbundet följande.

Förslaget torde bygga på missförstånd rörande gällande försäkringsvillkor vid miljöskador. Ansvarighetsförsäkringarna täcker sådana skador endast under förutsättning att de faktiska omständigheter, på vilka skadeståndsanspråk grundas, är av tillfällig art. Fortgående förorening eller skada ersätts ej. En försäkringsform som täckte alla slag av miljöskador

är heller inte önskvärd, eftersom den skulle allmänt sett fördyra miljöskyddet och minska intresset för förebyggande åtgärder. Ett effektivt miljö-vårdsarbete måste gå ut på att förhindra miljöskador på ett tidigt stadium.

Därutöver anför riksförbundet.

Motionerna I: 422 och II: 466 tar upp en lång rad frågor och innehåller förslag, som förutsätter ett betydligt utökat engagemang från samhällets sida för att skydda miljön. En sådan utveckling torde också vara nödvändig om en erforderlig samordning av miljövårdsinsatserna skall komma till stånd.

Under avsnittet om landskapsvård framhålls att stöd till olika former av miljöbevarande jordbruksproduktion bör prövas. Detta förslag överensstämmer med vad riksförbundet tidigare i olika sammanhang framfört. Detsamma gäller behovet av ökad forskning rörande biocider.

I fråga om kontrollen av miljövårdsåtgärder föreslås en särskild utredning. Såvitt riksförbundet kan finna är samhällets kontrollverksamhet redan nu relativt välorganiserad. Sålunda är naturvårdsverket och länsstyrelserna tillsynsmyndighet enligt miljöskyddslagen. Hälsovårdsnämnderna är övervakare på det sanitära området. Något akut behov av utredning torde därför knappast föreligga på denna punkt.

Försäkringsinspektionen (4.3.1970)

Försäkringsinspektionen, som begränsar sitt yttrande till att avse enbart försäkringsmässiga synpunkter på motionerna, anser sig böra avstyrka motionärernas förslag om en särskild utredning beträffande miljöskador. Inspektionen framhåller att den av motionärerna påpekade bristen med hänsyn till de skadelidande som vidlåder vårt skadeståndssystem i allmänhet, nämligen att utdömd eller på annat sätt fastställd rätt till skadestånd ibland blir illusorisk av den anledningen att den skadeståndsskyldige saknar ekonomiska möjligheter att klara av skadeståndet och att ansvarighetsförsäkring som omfattar skadan ej finns, ej är specifik för miljöskadeområdet. Denna generella fråga torde dock vara föremål för de ansvariga myndigheternas övervägande. Inspektionen anför därjämte.

Den frivilliga ansvarighetsförsäkringen täcker i stort sett inte miljöskadeområdet p. g. a. undantagsbestämmelser i de allmänna försäkringsvillkoren. Av samma anledning omfattar ansvarighetsförsäkringen exempelvis ej heller skador som uppkommit till följd av oriktig utfästelse om levererad varas lämplighet för visst ändamål. Det skulle enligt inspektionens mening inte befrämja utvecklingen av en god affärssed inom näringslivet om dylika »moraliska risker» kunde övervältras från den enskilde näringsidkaren på ett kollektiv av försäkringstagare.

Utöver reglerna för tillståndsprövning för den som utövar eller ämnar utöva miljöfarlig verksamhet enligt miljöskyddslagen av den 29 maj 1969 torde lagfästandet av s. k. strikt ansvar medföra en värdefull skadeförebyggande effekt. Det kan befaras att denna effekt skulle starkt försvagas om den som utövar den miljöfarliga verksamheten skulle kunna försäkringsvägen avlasta sig ansvaret för inträffade skador.

Det av försäkringsinspektionen inhämtade yttrandet från Folksam över motionerna I: 921 och II: 1100 är av följande lydelse.

Vi kan instämma i motionärernas åsikt, att det är angeläget att frågan om kostnadsansvaret utredes.

Huruvida detta bör ske genom en särskild parlamentarisk utredning eller i annat sammanhang, anser vi oss dock inte kunna bedöma.

Om utredningen kommer till stånd är det naturligt att uppdraget även omfattar en allmän miljöskadeförsäkring. Förutsättningarna för en dylik synes emellertid vid en förhandsbedömning vara små.

Den vanliga ansvarsförsäkringen för företag omfattar miljöskador endast om dessa beror på någon tillfällig omständighet. Däremot omfattar den inte sådan miljöskada som sker genom de ordinära arbetsprocesserna. Dessa senare så att säga systematiska skador är ju vanligen medvetna och kan då inte bli föremål för en ansvarsförsäkring.

Trafikförsäkringen skyddar visserligen tredje man även vid uppsåtlig skada. Det hänger samman med att trafikförsäkringen är mera omfattande än en ansvarsförsäkring i det att den ger en garanti åt den som lider skadan. Ett sådant arrangemang är möjligt tack vare att de uppsåtliga skadorna är fåtaliga och faktiskt förutsätter ett onormalt beteende. Den ansvarige har inte något intresse av att orsaka skadan utan blir tvärtom ersättningskyldig till försäkringsbolaget för dess utgift till den skadelidande.

När det gäller miljöskadorna ligger saken annorlunda till. Företagaren kan som bekant ha ett direkt ekonomiskt intresse av att de skadliga utsläppen sker. Att ersätta dessa skador genom en ansvarsförsäkring är alltså inte möjligt.

I princip kan man tänka sig en försäkring som liksom trafikförsäkringen ersätter skadan men har en återkravs rätt gentemot företagaren. Försäkringsprestationen får då närmast karaktären av ett lån.

Då har emellertid problemet reducerats till ett krav på att företagaren skall ställa någon garanti för att han kan fullgöra den ersättningskyldighet som eventuellt blir honom pålagd. Sådan garanti kan möjligen ordnas i försäkringsform men troligen bättre på annat sätt.

Svenska försäkringsbolags riksförbund (26.2.1970)

Riksförbundet — som inte funnit anledning att uttala sig i den särskilda frågan om fördelningen mellan staten och enskilda företag om kostnaden för immissionsförhindrande åtgärder — avstyrker att ersättningsproblemen i samband med inträffade miljöskador nu göres till föremål för en särskild utredning. Dessa frågor bör enligt riksförbundets mening inte ses isolerade utan i det vidare perspektiv som deras samband med andra viktiga områden inom skadeståndsrätten gör nödvändigt. Riksförbundet anför som motivering följande.

Riksförbundet vill först erinra om att skadestandsfrågor i samband med giftiga preparat eller preparat med negativa, icke avsedda biverkningar, endast delvis faller inom miljöskadeområdet. Till stor del ligger frågorna inom köprättens område och denna torde för närvarande vara föremål för överväganden av köplagssakkunniga.

I vad avser faktiskt inträffade miljöskador är — liksom eljest i skadeståndsrätten — den skadelidandes situation beroende av *dels* rättsreglernas innehåll och *dels* garantier för att ersättningarna kan betalas när skadeståndsskyldighet föreligger. Ersättningsreglerna på området har nyligen reviderats genom miljöskyddslagen av den 29 maj 1969, vilken trädde i kraft den 1 juli 1969. Ett s. k. strikt ansvar, d. v. s. ett ansvar oberoende av om försummelse visats eller ej, har därigenom lagfästs.

I vad avser garantierna för att ersättningar också kommer att kunna utbetalas synes motionärerna utgå ifrån att dagens ansvarighetsförsäkringar för företag generellt täcker skador genom miljöfarlig verksamhet. Denna förutsättning är inte riktig. De allmänna försäkringsvillkoren för ansvarighetsförsäkring upptar bestämmelser som i stor utsträckning från skyddet undantar skador genom miljöfarlig verksamhet. Inom försäkringskyddet ryms egentligen endast de fall då skadan är en följd av ett tillfälligt fel, så t. ex. då en stoftavskiljare tillfälligt inte fungerar och skadebringande stoft till följd därav sprids och skadar omgivningen. Skador genom miljöfarlig verksamhet, som är en följd av ett företags normala drift, har ansetts böra jämföras med företagets övriga driftskostnader som inte bör kunna övervältras på ett försäkringskollektiv. Negativa och allvarliga verkningar i samhället — inte minst för miljövärdets intresset — skulle eljest kunna inträda. Regeln om ett företags strikta ansvar för skador genom miljöfarlig verksamhet motiveras bl. a. därav att företaget skall ha ett direkt ekonomiskt intresse av maximala ansträngningar när det gäller immissionsförhindrande åtgärder; det skall inte kunna nöja sig med att följa vad i detta hänseende föreskrivits vid tillåtlighetsprövningen utan måste dessutom väga risken av ersättningsanspråk mot kostnaden för ytterligare immissionsdämpande åtgärder. Detta incitament till maximal omsorg vid planläggningen av produktionen skulle väsentligen avrubbas om ersättningarna inte kom att belasta företagaren själv utan ett försäkringskollektiv.

Riksförbundet anser sålunda att den väg motionärerna närmast tänker sig för att öka den enskildes trygghet vid inträffad skada genom miljöfarlig verksamhet, nämligen införandet av en obligatorisk ansvarighetsförsäkring, inte är ändamålsenlig. Frågan i vilken utsträckning ansvarighetsförsäkringen lämpligen kan utvidgas utöver nu gällande omfattning, torde inte vara av den natur att den isolerat bör utredas på sätt i motionerna föreslagits. Denna fråga rymmer en problematik som den har gemensam med andra för den enskilde viktiga områden inom skadeståndsrätten. Så kan t. ex. erinras om att det ansvarighetsförsäkringsskydd som företagen kan teckna för det s. k. produktansvaret (ansvaret för skadebringande egenskaper hos tillverkad eller såld vara) i Sverige liksom i andra länder inte är obegränsat; det anses nödvändigt, för att inte oacceptabla samhällsliga konsekvenser skall följa, att företagen själva bär en central driftsrisk, vad som brukar kallas den »oförsäkringsbara företagarrisken».

Yttranden över motionerna I:935 och II:1081

Statens naturvårdsverk (4.3.1970)

Naturvårdsverket anför.

Den kommunala verksamheten på natur- och miljövårdsområdet ökar alltmer i omfattning. Som en följd av de betydande investeringar i miljövårdande åtgärder som därvid måste göras blir behovet av teknisk och annan miljövårdsinformation påtagligt.

I statens naturvårdsverks arbete ingår utredningar, publicering av forsknings- och utredningsresultat och utarbetande av råd och anvisningar. Några av de undersökningsresultat som publicerats under 1969 gäller t. ex. luftförorening vid lokaluppvärmning och avfallsförbränning. Vidare har erfarenheter från kemisk rening presenterats. Ytterligare utredningar och undersökningar pågår och planeras. En i och för sig önskvärd intensifiering av denna verksamhet kräver emellertid ökade personella och ekonomiska resurser.

I fråga om ett normalprogram för den kommunala miljövården vill verket hänvisa till sina utlåtanden 1969 över motionerna I: 394 och II: 456, I: 865 och II: 965 samt I: 795 och II: 932. Där föreslog verket en utredning av kommunernas uppgifter och befogenheter enligt naturvårdslagen medan en prövning av motsvarande uppgifter enligt miljöskyddslagen borde anstå till dess närmare erfarenhet vunnits av lagens tillämpning. I sitt utlåtande över årets motioner nr I: 921 och II: 1100 samt I: 936 och II: 1090 har verket upprepat förslaget.

Verket finner att en sådan utredning skulle ge en gemensam utgångspunkt för kommunernas mera detaljerade program för sina miljövårdsaktiviteter.

Svenska kommunförbundet (13.3.1970)

Styrelsen för kommunförbundet finner inte fog för ett bifall till motionerna då de aktiviteter motionärerna efterlyst redan förekommer eller är under utveckling. Som motivering anför styrelsen.

Motionärerna framhåller att för en aktiv miljövårdspolitik, som skall leda till snabba konkreta resultat, krävs upprättandet av kommunala miljövårdsprogram och en omfattande och inträngande informationsverksamhet. Till en del skulle ansvaret för dessa aktiviteter kunna läggas på naturvårdsverket som bl. a. borde utarbeta normalprogram anpassade efter olika kommuntyper. Detta borde ske i samarbete med kommunförbundet.

Många av de frågor motionärerna berör har redan beaktats. När det gäller att sprida kännedom om ny lagstiftning, forsknings- och utredningsarbete pågår redan nu en kontinuerlig upplysningsverksamhet. Här kan bl. a. nämnas kommunförbundets egna kurser dels på Kommunskolan i Sigtuna och dels den omfattande kurs- och upplysningsverksamhet, som bedrivs i länsavdelningarnas regi. Dessutom meddelas upplysning i hithörande frågor på central och regional nivå i såväl statlig som vissa enskilda organisationers regi. I denna icke-kommunala verksamhet är kommunförbundet ofta engagerat.

I fråga om rent teknisk information och rådgivning kan inte bortses från den aktivitet som utvecklas i åtskilliga tidskrifter och andra publikationer med i en del fall kommunal anknytning. I sammanhanget bör också nämnas den rådgivning ehuru på ett begränsat område som utövas av VA-verksföreningen. Det delvis kommunägda konsultföretaget K-konsult med sitt brett upplagda program spelar också en stor roll i detta sammanhang.

Vissa brister på informationssidan kan dock konstateras. Framförallt gäller detta den av motionärerna berörda frågan om en objektiv teknisk och ekonomisk rådgivning beträffande olika typer av reningsverk. Spörsmålet har emellertid redan uppmärksammats inom kommunförbundet. I och för sig borde det vara naturligt att staten skapade någon form av prövningsinstitution på detta område eventuellt inom ramen för naturvårdsverkets verksamhet. Kommunförbundet avser att överväga frågan ytterligare.

Vad gäller upprättandet av kommunala miljövårdsprogram är detta ingen nyhet. Sådana program är aktuella på flera håll och bör ge en viss stadga åt de kommunala miljövårdsinsatserna. Framför allt kan de utgöra underlag för ställningstaganden av prioriteringskaraktär. I den mån sådana program kommer till stånd bör de självfallet omspänna hela miljövårdsområdet och alltså även omfatta planerade insatser inom den egentliga naturvården.

Motionärernas uppfattning att kommunerna skulle vara betjänta av normalprogram upprättade av naturvårdsverket i samråd med kommunförbundet ställer sig styrelsen dock tvivlande till. Sådana på central nivå åstadkomna program eller modeller torde bli tämligen intetsägande då de inte tillnärmelsevis kan spegla de verkliga lokala förhållandena. Handlingar av denna typ torde endast få karaktären av åtgärds kataloger eller checkningslistor av föga värde för de reella insatserna. Styrelsen kan således inte finna befogat att naturvårdsverket får i uppdrag att söka utforma av motionärerna påyrkade normalprogram. Kommunerna bör själva bäst kunna avgöra hur önskvärda och praktiskt genomförbara miljövårdsprojekt bör skriftligen presenteras.

Eftersom motionärerna i sina reflexioner om miljövårdsprogrammets innehåll fäst särskilt avseende vid vissa problem på renhållningens område, vill styrelsen lämna en kort orientering om vissa centralt initierade insatser. Av dessa framgår att hela renhållningssidan kommer att genomgå en omfattande rationaliseringsprocess och strukturförändring.

På kommunförbundets initiativ påbörjades i K-konsults regi 1967 en riksomfattande regional översiktlig renhållningsplanering, ett arbete som i sin första etapp nu är redovisat i flertalet län. De län som återstår beräknas bli klara under första halvåret 1970. Den första utredningsetappen utmynnar i en översiktlig renhållningsplanering med både kortsiktigt och långsiktigt perspektiv. Prognoserna sträcker sig fram till 1990-talet. I utredningarna redovisas indelning av länen i lämpliga regioner med förslag för varje region på lämplig destruktionsplats och metod. Intresset har därvid främst koncentrerats till hushållsavfallet.

För att möta de växande problem som uppstått till följd av den ökade mängden industriavfall bildades den 1.7.1969 Svensk Avfallskonverterings AB (SAKAB) av Svenska Utvecklings AB, Svenska Industrietablerings AB, Svenska kommunförbundet, Kooperativa förbundet samt Alfa-Laval AB. Bolagets uppgift är att bl. a. omhänderta i första hand avfallsoljor, kemi-

kalier, giftrester och annat industriavfall. I första hand skall man söka nyttiggöra avfallet.

På renhållningssidan kan ytterligare nämnas att kommunförbundet tillsammans med svenska utvecklingsbolaget avser att bilda ett nytt aktiebolag av rikskaraktär för omhändertagande av hushållsavfall och liknande samt rötslam. Detta företag skall ha väsentligen tre uppgifter nämligen: Samordning av och service till anläggningar för destruktion och nyttiggörande av avfall, tekniskt utvecklingsarbete samt utåtriktad bevakning av avfallshandlingens intressen.